

НАСТУПНІСТЬ В ОЗНАЙОМЛЕННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ РОСЛИНАМИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОХОРОНІ

Найбільш яскравою ознакою сучасних змін у системі національної освіти є її реформування на засадах наступності та неперервності.

Наступність – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу молодшого школяра в основну школу, - відзначає Л. Калмикова [5, с.10].

Сучасний рівень вимог суспільства до загальноосвітньої школи обумовлює необхідність якісного покращення навчально-виховного процесу в початковій школі.

У «Державному стандарті початкової загальної освіти» наголошується на тому, що початкова школа має продовжити лінію дошкільного розвитку, закріпити й розвинути в умовах шкільного виховання надбання дошкільного дитинства [4, с.8-31].

Одним із напрямків у розв'язанні цього завдання є формування дієвих природничих знань молодших школярів.

Вироблення екологічних засад взаємодії людини з природою реалізується вже в дошкільному віці [10,с. 94].

Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками освіти розглядалась у площині вивчення природничого матеріалу (Н.В. Лисенко, Г.О. Ковальчук, Д.І. Струннікова), Т.М. Байбара, Н.М. Бібік, І.Д. Зверев, Г.В.Ковальчук, Н.С.Коваль, Г.С. Костюк, Л.К.Нарочна, З.П. Плохій, О.Я. Савченко та екологічного (Л.В. Іщенко) виховання тощо [6,с.4; 7].

Особливо багато зусиль треба докладати для охорони живої природи, бо її втрати є безповоротними.

Як підкреслюють Г.О.Бачинський, В.Д.Бондаренко, Н.В.Беренда, на

сучасному етапі гостро стоїть проблема вивчення та охорони рослинного світу у початкових класах [8, с58-68].

Рослинний світ є одним із основних компонентів природного середовища, важливою складовою частиною природних багатств нашого світу [10].

Рослинний світ України багатий та різноманітний. Природною рослинністю зайнято 32% її території, що налічує 30 тис. видів рослин. Але у зв'язку з екологічною кризою багато рослин потребують охорони. Тому на сучасному етапі особливо гостро постає проблема бережливого ставлення до флори й рослинності [10].

Виховання свідомого та бережного ставлення до рослин належить до природоохоронного компоненту знань. Отже, охорона природи розглядається як складова екологічної освіти, що спрямована на опанування дітьми певної системи екологічних знань [4; 7, с.16-21].

Проблему можна більш успішно вирішити, якщо розкривати її в плані наступності між дошкільною та початковою галузями освіти. Але науковці та практики звертають увагу на те, що в роботі дитячого садка і школи майже відсутня система освіти, яка б забезпечувала єдність та неперервність навчання (А. М. Богуш, Т. І. Поніманська, З.П. Плохій) та наступність у пізнанні природи [6,с.5-9].

Результати анкетування вихователів і вчителів початкових класів засвідчують недостатній рівень їх компетентності стосовно проблеми наступності та шляхів її розв'язання [6,с.9].

Окрім того, учителі початкових класів, під час ознайомлення учнів з рослинами не завжди спираються на досвід дітей, який вони отримали в попередні роки, та недостатньо уваги приділяють вивченню рослин, що підлягають охороні.

Ураховуючи сказане вище, слід ураховувати методика роботи з ознайомлення молодших школярів із рослинами, що підлягають охороні.

Ми пропонуємо методика роботи з ознайомлення молодших школярів із рослинами, що підлягають охороні, де спираємось на знання та життєвий досвід

дітей, які вони отримали в попередніх вікових періодах.

Обов'язково варто спиратися на матеріал підручників «Природознавство» для 1 класів [2; 3], у ході аналізу яких нами з'ясовано, що в них мають місце відомості про рослини Червоної книги України (лілія лісова, підсніжник білосніжний, латаття біле, зозулині черевички – с.77; рослини Карпат: тис ягідний, ялиця біла, лілія лісова, білотка альпійська – с.95; зникаючими видами: конвалія – с.20 [2].

У підручнику «Природознавство» [3] зустрічаються назви (або малюнки) рослин, занесених до Червоної книги України (півонія, білотка, нарцис, лілія лісова, підсніжник, сон великий, тюльпан – с.101, с.143; конвалія - с.138; латаття біле – с.139), зникаючі види: глечики жовті – с.125, ряст –с.141

На нашу думку, для кращого розуміння учнями матеріалу про рослини, що підлягають охороні, бажано давати їх видові (подвійні) назви. Наприклад, малюнок тюльпанів (с.61) – це садова форма. Тюльпани (с.101, 143) – це дикорослі рослини, що охороняються (занесені до Червоної книги України: тюльпани (бузький, скіфський, Шренка).

Для визначення наявного рівня знань дітей про зникаючі рослини, необхідно провести з дітьми бесіду діагностичного характеру (проводиться індивідуально). Питання мають стосуватися конкретно рослин, що охороняються (та тих, що занесені до Червоної книги України).

Для активізації дітей можна використати питання, що розміщені на пелюстках квітки (зачитує вчитель): Які рослини Червоної книги ти знаєш? Чому вони охороняються? Де їх можна побачити? Як вони пристосовуються до умов життя? Де вони зустрічаються в природі (їх ареал). Які рослини, що підлягають охороні мають лікарські властивості? Як вони розповсюджуються? Яке вони мають значення в природі та для людини? Як до таких рослин треба ставитись? Чому? Проаналізувати відповіді учнів і в подальшій роботі спиратись на їх знання та життєвий досвід.

Безпосереднє ознайомлення з рослинами Червоної книги України, Червоного списку (рідкісні та зникаючі види рослин рідного краю), що потребують охорони, відбувається в основному під час екскурсій.

Наприклад. Мандрівка «Рідний край». Весняна екскурсія. Тема: Ранньоквітучі рослинами та їх охорона»

Мета: Ознайомити учнів із різноманітністю ранньоквітучих рослин, вказати на необхідність їх охорони. Ознайомити дітей із рослинами Червоної книги України та рослинами рідного краю, що підлягають охороні.

Терміни та поняття: екологія, Червона книга України, рідкісні та зникаючі рослини рідного краю.

Підготовча робота: 1. Організація екскурсії.

2. Проведення бесід: «Охорона природи», «Правила поведінки в природі».

3. Пригадати літературні твори: «Ранньовесняні квіти» В.І. Шевчука, вірш М. Лисич «Фіалка», фрагмент казки «Конвалії» М. Познанської, що пропонують програми для дошкілля.

4. Загадування загадок про весняні квіти.

5. Дидактична гра «Хто більше назве весняних квітів» тощо).

Попередня робота відбувається у вигляді бесіди про рослини Червоної книги, показом кінофільмів, діафільмів, діапозитивів «Охорона природи», та ілюстрацій, які мають бути чіткими, естетично гарними. Нагадуються правила поведінки в природі.

Необхідно, в доступній формі, розповісти молодшим школярам про Червону книгу України. Навіщо вона? (Відповідь: щоб припинити винищення рослин та тварин) [9]. Крім того, є обласні Червоні списки рослин, яким загрожує небезпека знищення. Але один і той самий вид може бути рідкісним на одній частині ареалу і звичайним на іншій території. Тому в кожному регіоні можуть бути свої Червоні списки рослин, що потребують охорони. Треба сказати, що поряд із терміном «рідкісні рослини» у природоохоронній

літературі часто вживають термін «зникаючі рослини». До них належать види, чисельність яких помітно зменшується [1].

Бесіда чергується з невеликою розповіддю або поясненням про рослинний світ, охорону окремих видів рослин, демонстрацією наочності: альбомів, листівок, слайдів з рідкими та зникаючими рослинами рідного краю.

Безпосередньо на екскурсії слід надати учням змогу естетично сприйняти краєвид місцевості, підкреслюючи це віршами. Пригадати, які весняні рослини вони знають? Які потрібно охороняти? Чому?

Після цього починається основна частина екскурсії – колективне спостереження за окремими рослинами, під час якого доцільно дотримуватися такої схеми:

1. Оцінка естетичного вигляду рослини. 2. Активізація пізнавальної діяльності. Використати різноманітні прийоми (загадки, вірші, цікаву інформацію тощо). Поетичний матеріал допоможе підкреслити особливості рослин, що охороняються, та буде сприяти позитивно-емоційному ставленню учнів до об'єкту сприймання. Наприклад.

Я першим розцвітаю серед гаю

І білий, наче сніг, я колір маю. (Підсніжник)

В промінцях сонця ніжних,

Край веселого струмка,

Білий росяний підсніжних

Раптом блиснув з-під листка

Нагадати, що не можна зривати ці рослини. Запитати «Чому?».

Наприкінці екскурсії підводяться підсумки, де відзначається, які нові знання одержали учні, їх пізнавальна активність, вияви бережливого ставлення до рослин. Проводять дидактичні ігри: «Хто швидше відшукає рослину». Гра «Імітація» – діти вдають, що вони – насіння та імітують їх розповсюдження. «Треба — не можна» - завдання гри: закріпити правила поведінки в природному середовищі.

За результатами екскурсій оформляються виставки малюнків, фотографій, тематичні альбоми «Знай, люби, бережи».

Як свідчить досвід роботи, не у всіх дітей одразу формуються поняття та знання про рослини, що охороняються. Тому знання про рослини Червоної книги слід давати під час засвоєння інших навчальних дисциплін та в позаурочний час.

Використання в роботі з дітьми легенд, повір'їв, прислів'їв, приказок, загадок, ігор, окрім кращого засвоєння понять про рослини Червоної книги, про рідкісні та зникаючі рослини, що підлягають охороні, сприяє розширенню екологічних знань та норм поведінки в природі.

Така методика роботи покращує засвоєнню знань не тільки про зникаючі рослини, але й природу.

Таким чином, узагальнювальне повторення сприяє формуванню у молодших школярів важливих умінь аналізувати, порівнювати, зіставляти, робити висновки та дає змогу вчителю виявляти рівень і міцність сформованих знань про рослини, що зникають.

Наступність у роботі здійснюється за умов часткового врахування знань про природу, яких діти набули в дошкільний період розвитку, що забезпечує формування в учнів першого класу екологічного виховання та якості знань про рослини, що підлягають охороні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. М.Ф. Бойко, М.М.Подгайний. Червоний список Херсонської області: /Рідкісні та зникаючі види рослин, грибів та тварин. – Херсон: «Айлант», 1998. – 33 с.

2. Т.Г.Гільберг, Т.В.Сак. Природознавство: підр. Для загальноосвіт. навч. закл.: 1-й кл. / Т.Г.Гільберг, Т.В.Сак. – 2-ге вид.- – К.: Генеза, 2013. – 112 с. ISBN 978-966-11-0141-7

3 І.В.Грущинська. Природознавство: підруч. для 1 кл. /І.В.Грущинська. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012.– 122 с.: іл. ISBN 078 - 617-656-096 -8

4. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2006. – №2 (338). – С. 8-31.

5. Калмикова Л. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення // Наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Матеріали конференції. – Переяслав - Хмельницький, 2000. – С. 10-15.

6. Мантула Т.І. Наступність у формуванні цілісного сприйняття природи між дошкільною та початковою ланками освіти. Автореферат дисерт. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – К., 2007– 22 с.

7. Плохій З.П. Формування екологічної мотиваційної діяльності дошкільнят // Дошкільне виховання. – 2005. – №7. – С. 19-21.

8. Основи соціології: Навч. посіб /за ред..Г.О.Бачинського –К.:Вища шк.,1995. – 238 с.

9. Червона книга України. – -К.: Укр. енциклопед., 1996. – 456с.

10.Яришева Н. Ф. Основи природознавства: Природа України: Навч. посібник / Н.Ф. Яришева. – К.: Вища шк., 1995. – 335 с.: іл.

ЗАЯВКА

на участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА»

Прізвище _____ Семашкіна

Ім'я _____ Галина

По-батькові _____ Михайлівна

Науковий ступінь, учене звання _----_ доцент, кандидат біологічних наук

Місце роботи (або навчання) (установа, підрозділ, посада) _____

ХДУ, педагогічний факультет, кафедра природничо-математичних
дисциплін та логопедії

Назва доповіді - Наступність в ознайомленні молодших школярів
із рослинами, що підлягають охороні

Назва секції _____ Наступність та перспективність у навчанні _____

Контактна адреса _____

Номер відділення Нової пошти _____

Телефон _____ 0989018867 _____

E-mail _____

Потреба в гуртожитку _____

Публікація в (необхідне відмітити):

- тільки збірнику матеріалів конференції;
- фаховому виданні «Педагогічні науки»;
- закордонній колективній монографії.

ЗАЯВКА

на участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА»

Прізвище _____ Харечко _____
Ім'я _____ Надія _____
По-батькові _____ Володимирівна _____
Науковий ступінь, учене звання _____
Місце роботи (або навчання) (установа, підрозділ,
посада) _____ аспірантка ХДУ
Назва доповіді - Наступність в ознайомленні молодших школярів
із рослинами, що підлягають охороні
Назва секції _____ Наступність та перспективність у навчанні _____
Контактна адреса _____
Номер відділення Нової пошти _____
Телефон ___ 0989018867 _____
E-mail _____
Потреба в гуртожитку _____
Публікація в (необхідне відмітити):
 тільки збірнику матеріалів конференції;
 фаховому виданні «Педагогічні науки»;
 закордонній колективній монографії.